

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

LÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXI

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)

Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN

Prof. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU

Prof. Dr. Talât KOÇYİĞİT

Doç. Dr. Gültekin ORANSAY

Doç. Dr. Esat COŞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

LÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA - 1976

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Tefsirde Mukâtil İbn Süleyman ve Eserleri</i>	1
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>İslâmda Kadın Hakları</i> ..	37
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>Rights of Woman in Islam</i> ..	45
Prof. Dr. Talât KOÇYİĞİT, <i>Ibn Şihâb Ez-Zuhurî</i>	51
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Allah-İnsan İlişkisi</i>	85
Prof. Dr. Hikmet TANYU, <i>Dinî Folklor veya Dinî-Manevî Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde bir Araştırma</i>	123
Doç. Dr. Neda ARMANER, <i>Şahsiyet Terbiyesinde Dinî Kültürün Rolü</i>	143
Doç. Dr. Gültekin ORANSAY, <i>Türk Din Musikisi Tür, Makam ve Usullarının Kodlanması</i>	151
Doç. Dr. Mehmet S. HATİBOĞLU, <i>İslâm Mükellefiyet Anlayışı ve Buna Aykırı Bir Mâlikî-Hanefî Kıyâsı</i>	185
Doç. Dr. Halûk KARAMAĞARALI, <i>Kaysrideki Hunad Camiinin Restitüsyonu ve Hunad Manzûmesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülâhazalar</i>	199
Doç. Dr. Beyhan KARAMAĞARALI, <i>Anadolu'da XII-XVI. Asırlardaki Tarikat ve Tekke Sanatı Hakkında</i>	247
Doç. Dr. Beyhan KARAMAĞARALI, <i>The Order and Convent Art From XIIth to XVIth Centuries in Anatolia</i>	277
Dr. M.Rami AYAS, <i>Mehmed İzzet Bey'in Bir Yazısı</i>	285
Dr. Mehmet AYDIN, <i>Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'âdet kavramı</i>	303
Dr. Beyza BİLGİN, <i>İmam Hatip Lisesinde Uygulama Dersleri</i> ..	317
Dr. Etem Ruhi FIĞLALI, <i>İbâdiye'nin Siyasi ve İtikâdî Görüşleri</i>	323

	Sayfa
Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>İslâm Hukukunda Hacr</i>	345
Dr. Ahmet UÇUR, <i>Yavuz Sultan Selim ile Kırım Hanı Mengli Giray ve Oğlu Muhammed Giray Arasında Geçen İki Konuşma</i>	357
Dr. Ahmet UÇUR, <i>Yabancı Bir Yazarın Atatürk Hakkındaki Düşünceleri</i>	363
Çeviren: M. Turhan ÖZDEMİR, Hartmut SCHÖKEL <i>Sumer Dinî</i>	367
Çeviren: Dr. Günay TÜMER, Lewis HODOUS <i>Konfüçyüs Dini</i>	391

KİTAP TANITMA VE TENKİTLER

Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Er-Râzî Müfessiren</i>	411
Dr. Mehmet AYDIN, <i>Modern Dünyada İslam Vahyi</i>	415
Dr. Mustafa FAYDA, <i>Kitâbu'l-Cihâd</i>	421
Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>L'Identité Culturelle de l'Islam</i>	425
Dr. Günay TÜMER, <i>Beyrunî'ye Armağan</i>	429

İMAM HATİP LİSESİNDE UYGULAMA DERSLERİ

Dr. Beyza BİLGİN

Bir öğretmenin başarısı şüphesiz, öğrencileri ile olan geniş Çaptaki ilişkilerine bağlıdır. O yalnız mesleğinin ehli olmakla yetinmez, öğrencileri ile iyi ve yararlı ilişkiler kurmaya çalışır. Çünkü başarı, gerçekte, pek küçük gibi görünen çeşitli faktörlerin etkisi altındadır.

Biz bu yıl, fakültemizin öğretmenlik formasyonu gören öğrencileri ile, İmam Hatip lisesinin ikinci devresinde uyguladığımız deneme derslerinde, bir değişiklik yapmak istedik. Derslerimizin öğrenciler üzerindeki etkisini yine öğrencilere sormayı denedik. Dersin başında öğrencilere küçük kâğıtlar dağıtarak, izleyecekleri dersin eleştirisini, kendi ölçülerine, ihtiyaç ve özlemlerine göre yapmalarını ve notlar almalarını rica ettik. Onsekiz ayrı sınıftan topladığımız bu notlar, bize çok önemli, yapıcı ipuçları kazandırdı, derslerimize ilgiyi arttırdı, olumlu karşılandı. Ayrıca İmam Hatip lisesi öğrencisinin özel durumu hakkında da bilgi sahibi olduk.

Notların tasnifinde, öğrencilerin, öğretmenin kişiliğine, kendilerine olan yakınlık ve samimiyetine birinci derecede önem verdiklerini gördük:

“Hocamızdan ricamız, talebe ile hocanın bir uyum içerisinde olabilmesi için gereken gerçek samimiyettir. Aynı zamanda yasaklamalarının da hoşgörülebilmesi lâzımdır. İnanın ki, samimiyeti olan hocaya talebe, daha ayrı bir hürmet gösteriyor ve dersine daha bir uyumla çalışıyor”.

“Yeni hocamızın talebeye hitap şekli çok güzel. Ders verirken hareketleri ile, talebe arasında yakın bir ilişki kurabilmekte”.

Yakın ilişki, öğrencileri saran öğretmenlik sırrı olarak görünüyor. Bu bakımdan öğretmenin, sınıfındaki öğrencileri ile ilk karşılaşması çok önemlidir. Kendisini ve okutacağı dersi etkili bir biçimde takdim

ederse, yani ilk tesir iyi olursa, bunu ders yılı boyunca sürdürmek kolaylaşabilir. Bir sınıfta çok çeşitli karakter ve kabiliyette öğrenci vardır. Öğrenmede güçlük çeken öğrencileri, küçültücü hitaplarla utandırmak, öğretmenin sınıfla olan iyi ilişkilerini bir anda bozabilir. Sınıf bir bütündür, bu bütünlük bozulmamalıdır. Öğretmenin kendisini kontrol etmesi, sabır ve anlayışı tüketmemesi esastır. Öğrenci ile ilgilenmek, problemlerini anlamağa çalışmak ve bu problemlerin çözülmesinde kendilerine zevkle yardıma hazır olmak, öğretmenin öğrenciye yakın ilgisinin en açık örneğidir. Bir öğrenci kendi ismiyle çağrılmaktan memnun olur, bir öğretmen de öğretmen-öğrenci ilişkisinde bunun başlıca faktör olduğunu bilir.

Öğrencileri ile yakın ilişki kurabilen olgun bir öğretmen, eğitimin ve öğretimin gelişmesinde esas olan problemlerin çarelerini de her zaman bulabilir. Tecrübelerini ilgililere nakleder, kendi çalışmalarını geliştirecek tavsiyeler karşısında da anlayışlı olur. Mesleğindeki yeni gelişmeleri dikkatle takibederek kendisini sürekli yetiştirir. Böylece şeref ve itibarı da artar.

Öğretmenin görünüşüne de çok önem verilmektedir. Saçtan pabuca kadar, giyiniş, traş ve makyaj, kişiliği tamamlayan unsurlar; temizlik, intizam ve alımlı bir sadelik ise iyi bir görünüşün şartları olarak ihmal edilmemek gerekir. Öğrenciler bize bu konuda da hatırlatmada bulundular:

“Traşı, giyinişi, genç bir öğretmene yakışacak biçimdeydi”.

“Fizyonominiz ve kıyafetiniz, mesleğinizle tezat halinde. Bunun önemi yok gibi görünürse de vardır. Zira öğretmen, öğrencilerin zihinlerine çizdikleri modeldir”.

Öğrenciye yakınlık ve iyi görünüşten sonra, ses tonu, telâffuz, üslup, mimikler ve hareketler, diğer dış unsurlar olarak sıralanabilir. Zihni ve fiziki sağlığı yerinde bir öğretmen, ses tonunu ayarlayabilir. Sınıfın büyüklüğüne ve kalabalıklığına göre, bağırmadan fakat duyulabilecek bir yükseklikte konuşur. Mümkün olduğunca telâffuzunu düzeltmeye çalışır. Ne fazla sakin ne fazla heyecanlıdır, fakat güvenli ve canlıdır:

“Ders genellikle canlı işlendi. Hocalarımız anlatırken biz çoğu kez uyuruz. Kürsüye oturup kitaba bakarak anlatmakla, gereken jest ve

mimiklerle, anlaşılmayan kelime ve terimleri tahtaya yazarak dersi işlemek elbette farklıdır. Aksi halde gene uyurduk”.

“Ses tonunuz, felsefe dersi anlatıyor gibi değil de askeri harbe çağırıyormuş gibi sert”.

“Kelime haznesi zayıf olduğundan cümle kurmakta güçlük çekiyor. Devrik cümleyi çok kullanıyor”.

“Anlatım koyu bir kitap üslubu ile oldu. Dersi sohbet eder gibi anlatmak gerek. Ağızdan çıkan her cümle, her cümlenin her kelimesi, her kelimenin her harfi, dinleyenin zihnine işlemeli, idrak duygularına ulaşmalıdır. Aceleye lüzum yok”.

“Ağabeyimizin ders esnasında fazla sakin olması, bizi biraz lâkayt davranmaya sevk ediyor”.

Öğretmenin kişiliği, dış görünüşü, üslubu, bütün bunlar, eğitime dönüşebilecek bir öğretim yapabilmenin vasıtalarıdır. Neyi ve nasıl öğreteceğimiz ise konunun bel kemiğini teşkil etmektedir. Neyi öğreteceğimiz bize genellikle hazır olarak verilir. Bunlar, müfredat programları olarak milli eğitimin, çalıştığımız okulun ve öğretimini yaptığımız dersin amaçlarına uygun olarak düzenlenir. Öğretmen bunlara, çevrenin özelliklerini de dikkate alarak ilâvelerde bulunabilir.

Nasıl öğreteceğimiz meselesi ise metotlu bir hazırlığı gerektirir. Dersin derste öğrenilmesi esastır. Bunun için birinci iş, konuların, öğrenme güçlüğüne göre sıraya konulmasıdır. Öğretmen, öğrencilerin kendilerine güven duygularını geliştirebilmek için, öğretime, öğretilmesi kolay olan noktalardan başlar. Bu, öğrencilerin, öğrenmede güçlük çekerek hayal kırıklığına uğramalarını önleyeceği gibi güç kısımların da yavaş yavaş ve hazmedilerek öğrenilmesini sağlar*.

İkinci iş, bol döküman teminidir. Eğer öğretmen, derslerini kıt döküman ile plânlayacak olursa, konuları çabuk öğrenen sınıflarda, geri kalan zamanı nasıl geçireceğini şaşırabilir. Ders süresinin kapsamından fazla dökümana sahip olursa, öğrenci de tatmin olur.

Konular plânlanarak döküman hazırlandıktan sonra, hangi öğretim metodunun o konuya uygun düşeceği kararlaştırılır. Birkaç metodun bir arada kullanılması, herhangi birinin kullanılmasından daha çok

* Bu konuda geniş bilgi için: 250 Öğretim Tekniği, R.Randolph Karch, Edward C.Estabrocke, çev.İbrahim Rado, İbrahim Yurt, M.E.B. İstanbul 1963.

öğrencilerin ilgisini çekmekte, bütün hisleri ile kendilerini derse vermesini sağlamaktadır. Meselâ dersin uygulamalı olarak, örnekleri ile verilmesi, varsa, göze hitabeden vasıtaların kullanılması, görüş yolu ile öğretimin verimini arttırmaktadır. Açıklamalar, münakaşalar, soru-cevap metodu, işitme yolu ile öğrenime yardım etmektedir. İlgili bazı eşyanın elden ele dolaşması, dokunma hislerinin de öğrenime katılmasını sağlar. Fotoğraflar, filimler, diyapozitifler, plâklar, ses alma cihazları, konu ile ilgili yerlerin gezilmesi, yazı tahtasının kullanılması, tablolar, maketler, ve benzerleri dersin cazibesini artırır.

Zihni ve ameli çalışmanın bütünleşmesi, her türlü öğrenimde başarıyı arttıran bir unsurdur. Bu nedenle konunun elverdiği ölçüde, öğrencinin de aktif bir biçimde derse katılması sağlanmalıdır. Öğrencilerin bu konudaki hatırlatmalarına bakalım:

“Ders derste öğrenildiği zaman iyi neticeler verir. Özellikle öğrenci derse iştirak ettirilirse bu sağlamıyor”.

“Yeri geldikçe mukayeseler yapması, zihinde daha çabuk ve köklü yer etmesini sağlıyor”.

“Dersin vaktini ayarlamamış, öğrencilere soru hakkı tanımadı”.

“Talebeye biraz çok soru soruyor, konuyu kaybediyoruz. Soru sorulmasını isteriz ama, sorular net ve az olsa daha iyi olur herhalde”.

Süreyi ayarlamak, anlatılanları derleyip toparlayarak mutlaka bir sonuca bağlamak da unutulmaması gereken hususlardandır. Dersin başında, konunun bir önceki dersle ilgisini belirttiğimiz gibi, sonunda da bir sonraki dersle olan bağlatısını belirtirsek, konular arasında bir bütünleşme sağlanmış olur ve bu, öğrencinin dersi takibini kolaylaştırır:

“Geçen derste yoktum. Bu derste anlatılanlar ve verilen misaller, bana, konuyu toplamamda yardımcı olamadı. Aynı zamanda dersin bitiminde varılan sonuç beni tatmin etmedi. Misallerin konu ile ilgisini anlayamadım”.

“Konuyu bağlamadınız.”

“Asıl konu daha öz anlatılmıyordu”.

“Ders anlatırken sınıfı kontrolü da unutmayın”.

Öğrenciler yeterince öğrenemiyorlarsa, başlıca sebep, şüphesiz tamamiyle alâka duyamamış olmaları, ya da kabiliyetlerinin yetersizliğidir. O zaman öğretmenin kendi kendisine düşünmesi gerekecektir: Acaba öğretim metodunda bir yetersizlik mi vardır? Konuların günlük hayatla bağlantıları mı yoktur? Yoksa konular, öğrenciye, çalışmaya değmeyecek kadar basit mi gelmektedir? v.s. Şu notlara bakalım:

“Bazı derslerde yine birkaç ağabey gelip de bu dersi işlese, bizim için çok faydalı olacak. Yoksa bu gidişle ilk geldiğimiz zamanki gibi bilgisiz olarak, saatin geçmesini bekleyerek sene sonunu getireceğiz. Çünkü kırk dakika devamlı yazı yazıyoruz. Yazma ile hiç bir şey anlamıyoruz. Ders çok, notlara ayrıca çalışmıyoruz”.

“Aktüel konularla irtibat kurulmalıydı. Bu, derse renk katmada çok önemlidir”.

“Bu konuda daha geniş bilgi almak isteyenlere gerekli yol göstermeler yapılmalıydı”.

Görülüyor ki, uygulamakta olduğumuz metodun yeterli olup olmadığını kontrol etmeye gerek vardır. Hatta bu konuda öğrencilerin de fikirlerini almak, sorumluluğa onları da katmak, muhakkak ki öğretmene yardımcı olacaktır.

İmam Hatip lisesinin özel durumuna gelince, şüphesiz bu okullarda meslek dersleri okutacak öğretmenin dikkatli olması gereken hususlar vardır. Şu notlara bakalım:

“Bizim İmam Hatipliler olarak, İlâhiyath ağabeylerimizden ve büyüklerimizden beklediğimiz şudur: Bizler, bu davaya gerçekten inanmış kişileriz. Bunun için bize vereceğiniz misaller, imana davet konusunda olmaktan çok, islâmî bilgilerden yoksun kimselere, onların anlayacağı biçimde nasıl hitabedeceğimiz, müsbet ilimlerin yardımı ile gerekli isbatları yaptıktan sonra noktalamayı nasıl yapacağımız hususunda olmalıdır”.

“Kimya bilginiz çok kuvvetli. Bunlardan misal verdiniz. Bunun yanında Kuran-ı Kerim’den ve hadislerden de yeterli örnekler verseniz daha yararlı olurdu kanısındayım”.

“Ayet okumanız biraz zayıf, bunu geliştirmelisiniz”.

“Bazı konular işlenirken daha içtenlikle işlenebilir. Veda hutbesinde olması gerektiği gibi”.

“Kişileri anlatırken değerlendirmeyi öğrenciye bırakmamış, kendisi yapmıştır”.

Görüldüğü gibi İmam Hatip öğrencisi, ne istediğini çok iyi bilmektedir. Bu okula gelmiş bir kimse için iman problemi yoktur. Bu okuldan yetişecek kimse için de problem, imana davet olmayacaktır. Onun görevi, inanmış kişiye, doğru bilgi ile yol göstermektedir. Bunun için de kendisinin, meslekî bilgiye ve metoda ihtiyacı vardır. Nasıl çalışmalıdır, nasıl hitabetmelidir, konuya nasıl girip nasıl işlemelidir ki, kişilerle başarılı ilişkiler kurabilsin. Şüphesiz bu okullarda ihtiyacı duyulan bir ders te eğitim psikolojisidir.

O, kendisini meslekî bakımdan yeterli olarak yetiştirmek istediği gibi, öğretmenin de yeterli olmasını arzu etmektedir. Onun ayetleri okuyuşundaki çekingenliğe gönlü razı olmamaktadır.

En duygusal çağını yaşayan lise öğrencisi olarak öğretmeninden de duygusallık beklemektedir. Konular işlenirken öğretmenin takındığı tavır yada takınması gerektiği tavır da incelemektedir. O, böyle bir tavır beklemekte, fakat bu duygusalhığın, başkaları hakkında hüküm verirken, tarafsızlığı bozmasını arzu etmemektedir. Kısacası öğretmen den çok şey beklemektedir.